

Working paper ref.482. – 2000. 3. Johnson S.; Kaufmann D.; Shleifer A. The unofficial economy in transition // Brookings Papers on Economic Activity, fall. – Washington, 1997. 4. Lackó M. Hidden economy an unknown quantity? Comparative analyses of hidden economies in transition countries in 1989-95 // Working paper 9905. – Linz, 1999. 5. Schneider F.; Enste D. Shadow economies around the world: Size, causes and consequences //

IMF Working paper WP/00/26 February. – 2000. 6. Вергун Л.І. Тіньова економіка, нелегальна зайнятість та корупція у Німеччині // Актуальні пробл. міжнарод. відносин. – Вип. 33. – Ч. 1. 7. М'єрер-Функ А. Нелегальна зайнятість и её последствия для социальных систем и рынка Германии // Inter Nationes, Basis-Info. – 2001. – № 25.

Надійшла до редколегії

В. Мазуренко, канд. екон. наук, М. Костенко, магістр

СТРАТЕГІЧНІ ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ

Проаналізовано стан і перспективи розвитку титанової промисловості. Обґрунтовано підхід, що титанова промисловість є однією з галузей, які можуть конкурувати на міжнародних ринках і таким чином сприятимуть конкурентоспроможності й незалежності економіки України в цілому.

There is analyzed the conditions and prospects of titanium industry development in the article. It is obviously that titanium industry is one of the most competitive industry which can compete on the international market and thereby it will make Ukraine more independent and competitive in a whole.

Значення та важливість титанової промисловості для загальнолюдського прогресу та світової економіки переоцінити неможливо. Необхідність розвитку саме цієї галузі як однієї з найперспективніших уже ні в кого не викликає жодних сумнівів, і не в останню чергу можливості та стан даної галузі будуть визначати положення окремо взятих суб'єктів на міжнародній арені. Саме тому в останні 10 років проблема розвитку даної галузі стала дуже актуальною. Для економіки України актуальність проблеми полягає в тому, що, маючи потужну базу для створення конкурентного виробництва та захоплення свого цільового сегмента на світовому ринку та ринку СНД зокрема, галузь перебуває в глибокій кризі і переживає дуже тяжкі часи.

Титан та його сплави завдяки винятково високим фізичним і функціональним якостям, а також відмінній технологічності, останнім часом стали незмінним та невід'ємним матеріалом у ракетно-космічній та авіаційній техніці, суднобудуванні та хімічній промисловості (на будівництво атомного підводного крейсера типу "Курск" необхідно 6 тис. тонн титанового прокату).

Титанова промисловість відносно молода – торгівля титаном почала розвиватися приблизно 25 років тому. Ринку титану розвивається хвилеподібно: кожні чотири-п'ять років він переживає певний спад. Головний фактор, що впливає на світовий ринок титану, – авіаційно-космічна галузь. Так історично склалося, що титанова промисловість прямо залежить від цієї галузі, яка споживає більше 50 % її продукції. Незважаючи на всі зусилля виробників титану диверсифікувати свій ринок збуту, такі спроби доки є марними – залежність від авіаційно-космічної галузі залишається найважливішим фактором, що впливає на ринок титану, яка в свою чергу залежить від рівня авіаперевезень. Криза у сфері авіаперевезень триває й досі після сумнозвісних подій 11 березня 2001 р., результатом чого стало зменшення замовлень на будівництво літаків. Загалом світові авіакомпанії зняли замовлення на більш ніж 800 літаків Boeing 737.

Оскільки дана ресурсна база розроблюється відносно недовго, то запаси руд, що містять в своєму складі необхідну частку титану для його видобутку та подальшого збагачення, є досить значними. Але в той же час розвідка та наступна розробка таких родовищ є дуже капітало- та наукоємними і вимагають багато часу, що в свою чергу надає відчутні конкурентні переваги тим суб'єктам, які вже зайняли свою нішу на даному ринку і налагодили ланцюги виробництва та збуту [8]. Основними виробниками титану залишаються країни СНД (Росія, Україна, Казахстан) – 60 %, Японія та США і в незначних об'ємах Китай. Україна є монополістом з видобутку сировини в СНД та Європі.

Ще один факт, який потребує нашої уваги при аналізі ринку титану: характер поведінки його учасників. На відміну від споживчих ринків, де яскраво виражена фрагментація (споживачі шукають індивідуальні рішення для задоволення потреб), на промислових ринках пропозиція має тенденцію до концентрації, тобто до скорочення альтернатив постачання [15]. Парадоксально, але чим більше організації конкурують у ціні, тим менше споживачі їх розрізняють. Як наслідок – вимушена концентрація, злиття, поглинання, зміни політики бренду тощо.

Крім того, по всьому світу спостерігається дуже цікава тенденція: трансконтинентальна економічна інтеграція, в якій зацікавлені міжнародні концерни. З'явилися нові ринки: Південна Америка, Китай, Південно-Східна Азія, Східна Європа. Світова практика показує, що сьогодні головною метою транснаціональних гігантів вже не є просто вивіз капіталу до джерел дешевої робочої сили та сировини, а товару – на старі ринки Північної Америки та Європи. Світові концерни прагнуть знайти перспективні ринки, а потім, орієнтуючись на них та з урахуванням їх потреб, розбудовують вертикально інтегровані структури, повний ланцюг виробництва (від видобутку сировини до виготовлення кінцевого продукту). Головна мета світових концернів – запропонувати кінцевий продукт кінцевому споживачу, оскільки після кожного переділу сировини вартість товару зростає в кілька разів. Ті, хто не інтегрувався, будуть вимушені продавати напівфабрикати або неякісну продукцію [12].

Нині Україна намагається проводити самостійну економічну політику, орієнтовану на інтеграцію з Європою. І це зрозуміло. Ми – одна з найбільш населених європейських країн і хочемо зайняти в Європі гідне місце. Але ж для цього необхідно визначити галузі, які повинні стати пріоритетними для української економіки. У той час, коли чорна металургія переживає неймовірно конкурентні труднощі на європейському ринку, однією з таких галузей могла б стати галузь титановмісних матеріалів, для розвитку якої в нас є всі передумови: найбагатша сировинна база, унікальна наукова і певна виробнича база. Проте до створення сучасного конкурентоспроможного виробництва нам ще дуже далеко.

Фахівці і керівники підприємств, посадовці, політики і журналісти наголошують на необхідності створення "повного циклу" – від видобутку сировини до виробництва високотехнологічної конкурентоспроможної продукції. На "металево" виробництво йде не набагато більше 5 % титанової сировини, а все інше – це лаки і фарби, папір, пластмаси. Виробництво металічного титану для машинобудування, теплоенергетики, будівництва і ВПК – ринок консервативний, стабільний. Гравці на ньому визначені

вже давно – США, Японія, Україна, Росія, Казахстан і Китай, – і дефіциту тут не спостерігається. У той же час виробництво пігментного двоокису титану стійко росте, і рентабельність тут на сьогоднішній день найбільша в галузі.

Прийнято вважати Україну сировинним монополістом титанового концентрату на пострадянському просторі. Але необхідно розрізнити монополію на розвідані запаси і монополію на видобуток. На сьогодні Україна утримує монополію з видобутку, однак на розвідані запаси монополії в неї нема (в Росії й Казахстані розвідані дуже великі родовища).

Так, Росія за розвіданими запасами сьогодні займає одне з провідних місць у світі. За оцінками російських експертів, потреба російської промисловості в титановій сировині нині практично цілком покривається за рахунок імпорту з України. Ліквідувати залежність Росії від імпорту можливо за рахунок освоєння Тарського, Лукоянівського, Таганського розсипних комплексних родовищ як найбільш підготовлених до промислового виробництва [7].

Фантом монополізму також був дуже швидко розвіяний оцінкою не тільки кількості, але й якості ільменітів, що добуваються в Україні. За різними оцінками, вміст двоокису титану у вітчизняній сировині становить 42 %, в індійському 50–56 %, у канадському 72–80 %. І єдиний стимул, що утримує споживачів сировини від введення в експлуатацію нових родовищ, – це додаткові витрати на будівництво ГЗКів і шахт, порівняно зі звичними і роками напрацьованими витратами на купівлю української сировини. Сьогодні перевага України – монополія на видобуток. Але після того як ДАК "Титан", найбільший у СНД виробник пігментного двоокису титану, переорієнтувався з іршанського концентрату на Індію (підприємство було вимушене закупити 70 тис. тонн концентрату) – дешевшого на 5,9 дол за тону, більш технологічного і стійкої якості, – проблеми галузі стали очевидними навіть для людей, далеких від цієї теми.

Монополізм і державне регулювання у сфері видобутку виявилися нерентабельними навіть з погляду вітчизняного виробника. Держпідприємства не можуть налагодити взаємодію на, здавалося б, давно працюючому технологічному відрізку виробництва. А це вже не парадокс, а сигнал SOS. Якщо раптом з якихось причин шахти в Україні зупиняться, їх зможуть замінити індійськими, албанськими, югославськими, новокаледонськими й іншими поставками. Виходить, що монополіст сировини в Європі і СНД імпортує її, будучи сам не в змозі забезпечити її якість, знайти шляхи реконструкції застарілого гірничо-збагачувального обладнання. Між іншим, ціна кримського двооксиду титану на світовому ринку становить у середньому 1200–1400 дол за тону, а ціна аналогічної продукції фінських і німецьких виробників коливається від 2500 до 5000 дол (!). І її купують. Виходить, якість нашого продукту в чотири рази гірша [13]!

Основна продукція флагманів української титанової галузі – ДАК "Титан" та "Сумхімпром" – сировина для виробництва лакофарбової продукції. Однак застаріле обладнання не дозволяє досягати високої якості цієї сировини. У результаті один із головних споживачів українського двооксиду титану на світовому ринку – Росія. Останнім часом російські компанії розглядають перспективи інвестування в розвиток власної сировинної бази і, можливо, у будівництво власних заводів з випуску пігментного двооксиду титану. Перспективні потреби російської лакофарбової промисловості оцінюються в 200–300 тис. тонн концентратів, у той час як постачання з українських заводів нині становить 20–30 тис. тонн у рік. З огляду на ці обставини, можна припустити, що через 5–6 років експорт пігментного двооксиду титану з України в Росію може істотно скороти-

тися, а от потік фарб, паперу й іншої титановмісної продукції з Росії в Україну, навпаки, зростає.

У результаті, українські виробники можуть виявитися відрізаними від основних ринків збуту і, як не дивно, джерел сировини: власна сировинна база розробляється неефективно, а сировинна база за межами України буде обслуговувати інших виробників.

Тож як не прикро, унікальне виробництво, здатне приносити країні мільйони, й досі безперспективно стоїть про свої проблеми.

Нагадаємо, що досить могутні комплекси з виробництва титану у світі мають тільки США, Японія, Росія, Казахстан і... Україна. Крім того, нагадаємо ще раз: наша країна є постачальником сировини для металургів ЄС, Росії, Казахстану. Щоправда, одне з найбільших у світі українське титанове виробництво характеризується великою залежністю від зовнішнього ринку. Причиною цьому є наявність гігантського потенціалу з виробництва первинної титанової сировини (губки) за відсутності необхідних потужностей лиття та прокату.

У принципі, у держави – монополія континентального масштабу. Але (як це часто буває) уже котрий рік Запорізький титаномagneзійовий комбінат (ЗТМК) є постачальником, напевно, найбільш неякісної у світовій галузі сировини. Через незавершеність реконструкції технології кінцевої обробки титанової губки продукція комбінату не підходить для виплавки титану прийнятної якості, сам комбінат працює нерентабельно, має великі борги, постійно їх нарощуючи. У результаті вітчизняні виробники металу змушені закуповувати сировину за кордоном.

Що ж відбувається з рентабельністю виробництва? ЗТМК за досить низькими цінами постачає титанову губку в Євразію, а українські виробники титану купують дороблену сировину ЗТМК чи аналогічний продукт за кордоном. Чому з виробничого циклу, що складається з десятків різних процесів, випала одна маленька ланка і зіпсувала рентабельність усієї галузі, змусивши ешелони із сировиною "вивчати культуру і ландшафти всього світу", замість того, щоб не виїжджати навіть за межі Запорізької області, ніхто сказати не може.

Поряд з цим, підприємства галузі абсолютно ніяк не взаємодіють ні на внутрішньому, ні на зовнішньому ринках, ні у сфері виробництва, ні у сфері збуту. Так, реконструкція необхідна Вільногорському та Іршанському ГЗКам (лише 30 % продукції яких використовуються для виробництва металічного титану та пігментного двооксиду титану) і ДАКу "Титан". З огляду на те, що і ДАК "Титан" і Іршанський ГЗК є держпідприємствами, можна припустити, що однією з головних причин стагнації рентабельної галузі є низька якість менеджменту та управління галуззю з боку головного акціонера – держави. Саме вона привела до того, що навіть підприємства єдиного циклу не можуть налагодити взаємодію.

Люди, що добре знають галузь, безумовно, погодяться з тим, що приватизовані виробництва знаходяться в набагато кращому стані порівняно з тими, що залишилися у власності держави. І додадуть: особливо важко тим підприємствам, що разом з держстатусом одержали ще і звання стратегічно важливих виробництв.

Наприклад, Мінпромполітики, відчувши свою неспроможність і, відверто кажучи, некомпетентність у координації алюмінієвої, титанової, твєрдосплавної, напівпровідникової галузей, підсилює розвиток вторинної кольорової металургії. В Україні створено понад 160 підприємств з переробки брухту кольорових металів, їм видані відповідні сертифікати виробників сплавів кольорових металів, що відповідають світовим стандар-

там. Однак фахівці знають, що насправді таких виробників не більше десяти.

З 1999 р. експорт сплавів перевищував його виробництво, в окремі роки – більш ніж у два рази. Керівництво металургійної галузі, титанової зокрема, роками не помічало "лже-експорту". Тим самим зі скарбниці держави, як повернення ПДВ, необґрунтовано пішли сотні мільйонів гривень. Природно, маючи настільки прибутковий напрям, ніхто не хотів займатися невдячною справою – розвитком і стабілізацією галузей з наукоємними технологіями.

Але факт залишається фактом: в Україні є все, щоб стати великим експортером титану і виробником товарів з нього. Досить значні та перспективні родовища високоякісної титанорудної сировини, два гірських підприємства – Вільногорський ГЗК та Іршанський ГЗК – у великих обсягах добувають і збагачують титанову руду, забезпечують сировиною підприємства СНД і в значних обсягах експортують його, у тому числі й у США. Їх загальна потужність становить близько 700 тис. тонн щорічно. Україна має єдиний у світі НДІ "Титан" (м. Запоріжжя). Значні сили Академії наук працюють на титанову галузь країни. Запорізький титаномагнієвий комбінат виробляє губку, яка може бути придатною для виробництва титанового прокату і злитків аерокосмічної якості. Потужності для переплавляння губки в сляби в Україні є. Спеціальний прокатний стан для виготовлення титанового листа є на Алчевському металургійному комбінаті.

Однак час плине, і всі починають зводити до абсолютного ненормального ситуації. Склалася практика, при якій прийняти нарікати на деякі галузі (металургійну, нафтогазову), одночасно регулюючи їхні фінансові потоки.

Разом з тим ціла низка високотехнологічних галузей, що ще не встигли стати великими донорами бюджету чи ще не навчилися на ньому паразитувати, продовжують залишатися непоміченими. І, напевно, цілком закономірно, що велика частина з них є дійсно пріоритетними напрямками розвитку економіки [6].

На превеликий жаль, держава продовжує не помічати проблеми перспективних і високотехнологічних галузей промисловості. Таким чином Україна, маючи в складі своєї економіки таку потужну надприбуткову галузь, спокійно очікує того моменту, коли повністю її позбудеться.

Звернемося до історії держрегулювання: державна програма "Титан України" і державна програма розвитку кольорової металургії України на період до 2010 р. Уперше проблемами стратегічної галузі уряд почав перейматися в 1994 р. Тоді було прийнято державну програму "Титан України". Відповідно до її положень, потреби галузі в інвестиціях становили близько 300 млн дол [3]. Згодом з'явилася інша, більш масштабна, програма розвитку кольорової металургії України на період до 2010 р., де розмір необхідних вкладень уже ледь перевищував 200 млн дол. За оцінками експертів галузі, жодна з вищезгаданих сум не відображає реальних потреб галузі. Сьогодні можна стверджувати: пріоритети програм виявилися помилковими. Державні чиновники пішли шляхом радянського Держплану. Єдиним натяком на ринковий характер програми було перерахування обсягів інвестицій, необхідних галузі, на долари США. У програмі навіть не згадуються підприємства (ДАК "Титан" і ВАТ "Суміхімпром"), що переробляють ільменітові концентрати в двооксид – продукт, необхідний для виробництва як металевого титану, так і лакофарбової продукції. Основну увагу зосереджено на добуванні циклу виробництва металічного титану.

Не зовсім зрозуміла позначена в програмах логіка чиновників, що вже в 1994 р. знали про те, що світові ціни на титан знизились під тиском демпінгу з колишніх країн

СРСР і про те, що внутрішнє споживання металічного титану катастрофічно знизилось. А от виробництво пігментного двооксиду титану стійко росте [4]. Держава продовжувала розглядати галузь як воєнно-стратегічну, хоча обсяг військового виробництва знизився на порядок. І галузь тепер перебуває в глибокій структурній кризі, під щільним контролем держави і не маючи можливості одержувати ні приватні інвестиції, ні державну підтримку. Утім, як це часом буває в адміністративній практиці, програма залишилася на папері, а галузь, як і раніше, чекає приватизації.

Обсяг інвестицій, реально необхідних для створення конкурентоспроможної титанової галузі, за реальними оцінками, становить понад мільярд доларів. Очевидно, що наш 11-мільярдний бюджет не дозволяє розраховувати на достатнє державне фінансування. Навряд чи Рада і Кабмін погодяться зарезервувати 10–15 % бюджету на одну єдину галузь, якою б перспективною вона не була.

Можна намагатися залучити кошти на внутрішньому ринку цінних паперів, але його обсяг надзвичайно малий. Тому залишається лише один вихід – залучити міжнародний інвестиційний капітал. Але для цього потрібно відмовитися від галузевих програм, що поділяють і без того небагаті бюджетні кошти, і перейти до єдиної державної програми підтримки інвесторів, створення умов і гарантій їхньої діяльності.

Досвід таких програм накопичений у Китаю, та й у північного сусіда є чому повчитися. Справа за малим – політичною волею. На жаль, саме її найчастіше і не вистачає.

Однією зі сфер, в яких Україна все ще залишається лідером, є виробництво титану, точніше – сировини для його виплавки. Тому що безпосереднє виробництво металу з низки причин, викладених вище, дуже скоротилося.

Незважаючи на досить високу вартість матеріалу, інтерес до нього й обсяги споживання у світі неухильно ростуть. За останні десятиліття деякий спад світових цін і виробництва відбувався лише двічі. Перший раз, коли розпався СРСР і його ВПК припинив споживати метал у величезних кількостях. Другий раз виплавка і ціна титану знизилася після подій 11 вересня 2001 р. в Нью-Йорку, коли істотно скоротила обсяги виробництва світова авіаційна промисловість.

У той же час характерною рисою титанового ринку є той факт, що кожне падіння цін приводить до наступного перевищення докризового рівня. Фахівці пояснюють цю закономірність тим, що в нетривалий період, коли ціна титану знижується, ряд нових виробників починає його використовувати. Однак, коли вартість матеріалу повертається на колишній високий рівень, то підприємствам і інженерам, що випробували властивості титану, уже практично неможливо відмовитися від його використання – настільки високої й універсальної його технічної характеристики.

Нагадаємо, що титан легше алюмінію й у той же час у кілька разів міцніше сталі, він не іржавіє, стійкий до багатьох агресивних хімічних середовищ, легко кується, зварюється, відмінно піддається механічній обробці.

Разом із тим через високу ціну виробництво титану у світі є винятковим. Головною же причиною високої вартості передусім є не убогі запаси речовини в земній корі (покладів багато), а складність і дорожнеча збагачення руди і виплавки.

Усю другу половину минулого століття титан був, як що так можна сказати, абсолютно військовим металом. Передові технології, що застосовувалися в збройових розробках, вимагали великої кількості надзвичайно ефективних матеріалів. Літаки, підводні човни, ракети – одними з основних критеріїв ефективності кожного з видів озброєнь завжди були його вага і міцність. А тому "гонка озброєнь" вимагала десятки і сотні тонн титану.

Після спаду військової напруженості титан лежав на складах зовсім недовго. Виготовлення медичних інструментів, міцних і ефективних машин і агрегатів, використання для виплавки нержавіючих сплавів, усе більше використання в цивільній авіації, виготовлення супутників і космічних апаратів – унікальні властивості знадобилися всім галузям світової економіки [6].

У той же час масштабними виробництвами титану володіють у всьому світі тільки Україна, Росія, Казахстан, США і Японія. З профільного виробничого комплексу СРСР Україні дістався, безумовно, ласий шматок: весь ланцюжок виробництва титану від руди до труб і прокату, а також спеціалізований галузевий інститут. Однак наявність такої підгалузі поки ще не принесла країні відчутних дивідендів. Як, утім, і володіння всім технологічним ланцюгом кремнієвого виробництва, що супроводжує титано-

ве, і цілком рівносьильне йому за своєю значущістю для високотехнологічного розвитку економіки.

1. Білорус О.Г. Глобальний розвиток і антикризовий потенціал перехідної економіки / Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. – К., 2001. 2. Гіл Ч. Міжнародний бізнес. Конкуренція на глобальному ринку. – К., 2001. 3. Державна програма "Титан України" 1994 р. // <http://www.rada.org>. 4. Державна програма розвитку кольорової металургії до 2010 р. // <http://www.rada.org>. 5. Кривенс Д. Стратегічний маркетинг. – К., 2003. 6. Коновалова О.А. Судьба космічних металів // Зеркало недели. – № 29 (454). 7. Лавриков П.В. Закономерність итога // Зеркало Недели. – № 11(386). 8. Нордстрем К., Ридерстрале Й. Бізнес в стилі фанк / Стокгольмська школа економіки в Санкт-Петербурзі. – СПб., 2001. 9. Портер М. Конкуренція. – К., 2003. 10. Портер М. Стратегія конкуренції. – К., 1998. 11. Томпсон А. Стратегічний менеджмент. – К., 1998. 12. <http://www.management.com.ua>. 13. <http://www.business.ua>. 14. <http://www.rada.org>. 15. <http://www.titanexport.com>

Надійшла до редколегії 12.12.05

В. Мицик, д-р юрид. наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У КОРОЛІВСТВІ ДАНІЯ

Розглянуто питання щодо державної політики та національного законодавства Королівства Данії стосовно регулювання статусу національних меншин та захисту прав і свобод осіб, які належать до таких меншин. Проаналізовано висновки Консультативного комітету та резолюція Комітету Міністрів Ради Європи стосовно імплементації країною положень Рамкової конвенції про захист національних меншин.

The article is dedicated to the the Denmark national minority policy and national legislation concerning regulation of the legal status of national minority and protection of the rights of the persons belonging to such minority. Have been examined the Advisory Committee's opinion and Council of Europe Committee of Ministers Resolution on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Denmark.

22 вересня 1997 р. Данія ратифікувала Рамкову конвенцію Ради Європи про захист національних меншин 1995 р., яка набула чинності для країни 1 лютого 1998 р. Відповідно до вимог ст. 25 Рамкової конвенції (РК) 6 травня 1999 р. Рада Європи отримала першу [1] та 14 травня 2004 р. другу [2] державні доповіді Данії щодо імплементації принципів РК у національне законодавство та відповідну державну практику. Інформація про законодавчі та інші заходи, вжиті для здійснення проголошених у РК принципів, що містяться в них, має суттєве значення для висвітлення питання, що розглядається.

Як зазначається в першій доповіді, у Данії поняття національної меншини не визначено ні в Конституції, ні в будь-якому іншому акті. Однак деякі національні закони мають справу виключно з німецькою меншиною, яка проживає на півдні півострова Ютланд. Її кількість не вказана в жодному офіційному документі країни, але, за даними самої німецької меншини, вона сягає приблизно 15–20 тис. осіб, які проживають переважно в південних та східних частинах півдня Ютланду (загальна кількість населення Данії дорівнювала в 2003 5384 тис. осіб). У великих общинах представники меншини становлять у середньому 5–20 % населення. Крім того, представники німецької меншини проживають також в інших частинах регіону.

У зв'язку з цим доцільно звернути увагу на те, що населення Фарерських островів (50 тис. осіб.) та Гренландії (59 тис., з яких близько 5 тис. осіб європейського походження, решта – інуїти (ескімоси), незважаючи на наявність рідних мов (перебувають у вжитку в основному фарерська та гренландська) та походження, як національні меншини в Данії не визнається. При визначенні їхнього статусу в національному законодавстві етнічні та мовні ознаки не беруться до уваги. Вони вважаються самоврядними общинами на території Данії, на членів яких поширюється підданство королівства [3].

Як уже зазначалось, окремі спеціальні положення щодо німецької національної меншини містяться в національних законах, наприклад, в Акті про загальні ви-

бори, Акті про місцеві вибори, Акті про публічні бібліотеки, Акті про приватні незалежні школи тощо, проте Данія не знаходить підстав для ухвалення спеціального законодавства, запровадження спеціальних юридичних механізмів захисту національних меншин чи внесення змін або доповнень до чинного законодавства в цій сфері. Уряд країни переконаний, що всі проблеми німецької національної меншини врегульовані в рамках національного конституційного та галузевого законодавства в межах загальних прав громадянина і людини. Щодо міжнародних зобов'язань у цій сфері, то майже в кожному з розділів доповіді підкреслюється, що наявне законодавство повністю відповідає взятим Данією на себе зобов'язанням за РК про захист національних меншин.

Потрібно зазначити, що в Данії діє дуалістична система, яка визначає співвідношення міжнародного і національного права. Відповідно до такої системи міжнародні угоди, учасницею яких стала Данія, не інкорпуються до національного законодавства автоматично. Тобто договір чи його положення не стають складовими права Данії доти, доки вони не будуть інкорпоровані в національне право законодавчим шляхом. Якщо Данія бажає твердо дотримуватися міжнародної угоди, вона повинна переконатися, що її внутрішньодержавне законодавство їй відповідає. Однак той факт, що міжнародне право, включаючи конвенції, є допоміжним джерелом права, тут не заперечується.

Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод та її протоколи інкорпоровано до національного права Данії. Питання про інкорпорацію інших міжнародних конвенцій і пактів перебуває на розгляді в Міністерстві юстиції.

Відповідно до принципу міжнародного права про вільне рішення особи щодо належності до національної меншини Данія визнає право осіб, які належать до німецької меншини півдня Ютландії, вільно вирішувати, вважатися їм чи ні представниками меншини, тож будь-яких обмежень або незручностей у цьому зв'язку, за датським правом, для таких осіб немає.